

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

ส่วนที่ 1 สรุปผลการวิจัย ข้อสังเกตและข้อเสนอจากการวิจัย

ธุรกิจสินเชื่อรถยนต์ในลักษณะของสินเชื่อรถแลกเงินหรือการรับจัดไฟแนนซ์รถยนต์ มีบทบาทอย่างสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศโดยภาพรวม และส่งผลกระทบต่อผู้บริโภคโดยตรง เพราะผู้ที่มีรถยนต์สามารถเข้าถึงแหล่งเงินได้ง่าย และในทางกลับกันพบว่าผู้บริโภคถูกเอาเปรียบจากการเข้าทำสัญญาหรือรับบริการจากธุรกิจดังกล่าวเป็นจำนวนมาก โดยผลจากการศึกษาวิจัยสามารถสรุปผลได้ดังนี้

1) ลักษณะของการประกอบธุรกิจสินเชื่อรถยนต์ในลักษณะของสินเชื่อรถแลกเงินหรือการรับจัดไฟแนนซ์รถยนต์ในจังหวัดเชียงใหม่

ธุรกิจการให้สินเชื่อในลักษณะของสินเชื่อรถแลกเงินหรือการรับจัดไฟแนนซ์ในจังหวัดเชียงใหม่ ได้รับความสนใจจากผู้ประกอบธุรกิจอย่างมาก สังเกตได้จากจำนวนผู้ประกอบการที่เกี่ยวกับการให้สินเชื่อรถยนต์ทั้งรายเล็กและรายใหญ่ โดยมีข้อสังเกตคือ มีสาขาของผู้ประกอบการรายใหญ่ระดับประเทศทั้งที่เป็นธนาคารพาณิชย์และสถาบันการเงินอื่นมาตั้งสาขาเปิดให้บริการในจังหวัดเชียงใหม่จำนวนมาก แม้ว่าจะมีข้อดีที่ผู้บริโภคสามารถใช้เป็นทางเลือกหนึ่งนอกเหนือจากแหล่งเงินทุนที่ภาครัฐดูแล เช่น โรงรับจำนำ กองทุนหมู่บ้าน ธนาคารออมสิน ธนาคารพาณิชย์ ฯลฯ และเป็นการใช้บริการสินเชื่อที่อยู่ในระบบเพราะมีบทบัญญัติกฎหมายหลายฉบับเกี่ยวข้อง และโดยภาพรวมแล้วยังมีข้อดีมากกว่าการให้กู้ยืมเงินนอกระบบ

อย่างไรก็ดีผู้วิจัยพบว่า ภาครัฐ คือ กระทรวงการคลัง กระทรวงพาณิชย์ และสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคที่ถือเป็นหน่วยงานหลักซึ่งมีหน้าที่ในการคุ้มครองผู้บริโภค ยังไม่มีความชัดเจนเกี่ยวกับการกำกับดูแลผู้ประกอบการให้สินเชื่อรถแลกเงิน สังเกตได้จากปัญหาด้านคดีผู้บริโภคมีมีปริมาณคดีฟ้องร้องในเรื่องสัญญาเช่าซื้อและสัญญากู้ยืมที่ใช้รถยนต์เป็นหลักประกันในปริมาณคดีที่สูง และสถิติการร้องเรียนต่อสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคที่มีจำนวนมาก

ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ประกอบการธุรกิจการให้สินเชื่อในลักษณะของสินเชื่อรถแลกเงิน/การรับจัดไฟแนนซ์ในจังหวัดเชียงใหม่ ไม่ได้มีการแยกเป็นการเฉพาะไว้ว่ามีการประกอบธุรกิจให้สินเชื่อจำนวนทั้งสิ้นกี่ราย แต่ข้อมูลที่ได้จากสำนักงานพัฒนาธุรกิจการค้า จังหวัดเชียงใหม่ เป็นเพียงข้อมูลในภาพรวมของผู้ประกอบธุรกิจที่เกี่ยวกับการให้สินเชื่อซึ่งพบว่ามีจำนวนรวม 64 ราย และจากข้อมูลดังกล่าวผู้วิจัยได้ตรวจสอบลักษณะการประกอบธุรกิจในลักษณะของการรับจัดไฟแนนซ์หรือสินเชื่อรถแลกเงิน พบว่ามีผู้ประกอบการธุรกิจให้สินเชื่อหลายราย เช่น บริษัทนิ่มซี่เส็งสิสซิ่ง จำกัด

ซึ่งมีสาขาและตัวแทนอยู่ทั่วพื้นที่ในภาคเหนือและจังหวัดเชียงใหม่ ทั้งสิ้นมากกว่า 224 สาขา เฉพาะจังหวัดเชียงใหม่ มี 89 สาขา บริษัท มิตรสินค่วน จำกัด มีสาขาและตัวแทนอยู่ทั่วพื้นที่ในภาคเหนือและจังหวัดเชียงใหม่ ทั้งสิ้นมากกว่า 72 สาขา บริษัท สินปราชณี ลีสซิ่ง จำกัด มีสำนักงานสาขาในจังหวัดเชียงใหม่รวม 7 สาขา (ข้อมูลจากเว็บไซต์และข้อมูลจากสำนักงานพัฒนาธุรกิจการค้าจังหวัดเชียงใหม่) นอกจากนี้จากการสัมภาษณ์ประชาชนทั่วไปยังพบว่า มีผู้ประกอบการธุรกิจที่แม้จะมีสาขาไม่มาก แต่เป็นที่รู้จักของผู้บริโภคในจังหวัดเชียงใหม่ เช่น บริษัทพัฒนาสิน ลีสซิ่ง (ซีพีแอล) จำกัด บริษัท อินทลีสซิ่งกรุ๊ป เชียงใหม่ จำกัด บริษัท เชียงใหม่วีระ ลีสซิ่ง จำกัด เป็นต้น

จากการลงพื้นที่ตรวจสอบสภาพการประกอบธุรกิจในบางพื้นที่ของจังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอแม่ริม อำเภอดอยสะเก็ด อำเภอสันกำแพง อำเภอสันทราย อำเภอหางดง และอำเภอสารภี ผู้วิจัยพบว่า มีผู้ประกอบการให้สินเชื่อรายย่อยที่ดำเนินธุรกิจในลักษณะดังกล่าวอีกจำนวนมาก บางรายประกอบธุรกิจรับจัดไฟแนนซ์เป็นการเฉพาะ บางรายทำธุรกิจรับซื้อขายรถใช้แล้ว(รถมือสอง)และรับจัดไฟแนนซ์ไปพร้อมกันด้วย รวมถึงการให้บริการที่เรียกว่า “รับฝากรถ” แต่การรับฝากดังกล่าวมิใช่ “สัญญาฝากทรัพย์”¹ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แต่เป็นการให้กู้ยืมเงินโดยมีการส่งมอบรถเพื่อเป็นหลักประกันการชำระหนี้ตามสัญญากู้ยืมที่เรียกว่า “สัญญาจำนำ”²

นอกจากนี้ยังพบว่า มีผู้ประกอบการรายใหญ่ระดับประเทศทั้งที่เป็นธนาคารพาณิชย์และสถาบันการเงินอื่นที่กำธุรกิจให้สินเชื่อในลักษณะดังกล่าวมาตั้งสาขาและดำเนินการในจังหวัดเชียงใหม่อีกจำนวนมาก เช่น

- (1) ธนาคารชนชาติ(สินเชื่อ “เงินสดแลกเงิน”)
- (2) บมจ.อยุธยา แคปปิตอล ออโต้ ลีส (สินเชื่อ “กรุงศรี คาร์ฟอว์แคช”)
- (3) ธนาคารทิสโก้(สินเชื่อทะเบียนรถ “ทิสโก้ ออโต้ แคช”)
- (4) ธนาคารเกียรตินาคิน(สินเชื่อ “รถเพื่อเงินสด”)
- (5) บริษัท ลีสซิ่งสกริปไทย จำกัด(สินเชื่อ “K-Car to Cash”)
- (6) บริษัท ซีเอฟจี เซอร์วิส จำกัด(“ศรีสวัสดิ์ เงินติดล้อ”)
- (7) บริษัท อีออน ธนสินทรัพย์ (ไทยแลนด์) จำกัด มหาชน(สินเชื่อ “Motor to Cash”)
- (8) บริษัท กรุงไทย ออโต้ลีส(สินเชื่อ “จำนำเล่มทะเบียน”)
- (9) บริษัท ไมด้า ลีสซิ่ง จำกัด มหาชน(สินเชื่อ “MIDA Auto for Cash”)

¹ มาตรา 657 อันว่าฝากทรัพย์นั้น คือสัญญาซึ่งบุคคลคนหนึ่ง เรียกว่าผู้ฝาก ส่งมอบทรัพย์สินให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง เรียกว่าผู้รับฝาก และผู้รับฝากตกลงว่าจะเก็บรักษาทรัพย์สินนั้น ไว้ในอารักขาแห่งตน แล้วจะคืนให้

² มาตรา 747 อันว่าจำนำนั้น คือสัญญาซึ่งบุคคลคนหนึ่ง เรียกว่าผู้จำนำส่งมอบสังหาริมทรัพย์สิ่งหนึ่งให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง เรียกว่าผู้รับจำนำ เพื่อเป็นประกันการชำระหนี้

2) สรุปผลการศึกษเกี่ยวกับลักษณะของสัญญาและการคุ้มครองผู้บริโภค

ในการนำเสนอข้อสรุปของการศึกษาในประเด็นดังกล่าว ผู้วิจัยได้สรุปผลการศึกษาวิจัยเป็น 3 ประเด็นคือ (1) ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับลักษณะของสัญญาสินเชื่อที่ไ้รถยนต์เป็นหลักประกันหรือการรับจัดไฟแนนซ์ หรือสินเชื่อรถแลกเงิน (2) ประเด็นปัญหาด้านการคุ้มครองผู้บริโภค และ (3) ข้อเสนอเกี่ยวกับลักษณะของสัญญาสินเชื่อที่ไ้รถยนต์เป็นหลักประกันหรือสินเชื่อรถแลกเงิน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับลักษณะของสัญญาสินเชื่อที่ไ้รถยนต์เป็นหลักประกันหรือการรับจัดไฟแนนซ์ หรือสินเชื่อรถแลกเงิน

ผลจากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการ ผู้บริโภค พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง นักวิชาการ นักกฎหมาย พบว่ายังมีความเข้าใจที่แตกต่างกันถึงลักษณะและผลทางกฎหมายของสัญญาสินเชื่อรถแลกเงินหรือการรับจัดไฟแนนซ์ ซึ่งแบ่งเป็นสองกลุ่ม คือ ฝ่ายหนึ่งเห็นว่าเป็นสัญญาเช่าซื้อ กับอีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่าเป็นสัญญากู้ยืมเงินและมีเงื่อนไขการชำระหนี้จากรถที่ใช้เป็นหลักประกัน และบางส่วนโดยเฉพาะผู้บริโภคยังไม่ทราบว่าตนเองทำสัญญาซึ่งมีผลตามกฎหมายอย่างไรทราบเพียงแต่ว่าเป็นการกู้ยืมและผ่อนชำระคืน โดยไ้รถยนต์มาเป็นหลักประกัน

จากการศึกษาตัวอย่างสัญญาและรูปแบบการประกอบธุรกิจของผู้ให้บริการสินเชื่อในธุรกิจสินเชื่อรถแลกเงินหรือการรับจัดไฟแนนซ์ ในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 8 ราย พบว่าทั้งหมดมีลักษณะและวัตถุประสงค์ในการมุ่งให้บริการสินเชื่อคล้ายกับการให้กู้ยืมเงิน แต่ในการทำสัญญามีการเลือกใช้รูปแบบของสัญญาที่ต่างออกไป กล่าวคือ ผู้ประกอบการ 7 รายกำหนดให้เจ้าของรถยนต์ที่ต้องการได้เงินนำรถยนต์ของตนมาตีราคา ทำสัญญาและรับเงินสินเชื่อตามที่ตกลงกับผู้ประกอบการโดยนำรถยนต์มาเป็นหลักประกัน โดยมีการทำสัญญาไว้ในหลายลักษณะพร้อมกันในคราวเดียว คือ ทำเป็นสัญญากู้ยืมเงินและนำทะเบียนรถส่งมอบเพื่อเป็นหลักประกันการชำระหนี้ ทำสัญญาซื้อขายโดยการ โอนลอยและทำสัญญาเช่าซื้อรถยนต์ของตนเองกลับคืน และพบว่ามีผู้ประกอบการให้สินเชื่อ 1 รายที่เลือกรูปแบบการทำสัญญากู้ยืมและกำหนดเงื่อนไขการชำระหนี้โดยการโอนรถยนต์ชำระหนี้หากผิดสัญญา

กล่าวโดยสรุป ลักษณะของการทำสัญญาสินเชื่อรถแลกเงินหรือการรับจัดไฟแนนซ์รถยนต์ ส่วนใหญ่ผู้ประกอบการจะเลือกใช้สัญญาซื้อขายและทำสัญญาเช่าซื้อ โดยเป็นการรับซื้อรถยนต์จากผู้บริโภคในลักษณะโอนลอย และให้ผู้บริโภคทำสัญญาเช่าซื้อรถยนต์คืนเดิมกลับคืนเป็นอีกสัญญาฉบับหนึ่งแยกต่างหากจากกัน เพราะไม่มีบทบัญญัติกฎหมายบังคับหรือจำกัดรูปแบบหรือลักษณะของการทำสัญญาไว้ จึงเป็นช่องทางที่ผู้ประกอบการเลือกใช้สัญญาที่ได้เปรียบหรือเป็นประโยชน์สูงสุดสำหรับผู้ประกอบการซึ่งเป็นผู้กำหนดรูปแบบของสัญญาในลักษณะของสัญญาสำเร็จรูป ผู้บริโภคที่เข้าทำสัญญาเป็นผู้ที่ต้องการได้รับบริการสินเชื่อซึ่งไม่มีอำนาจต่อรองในทางการค้าหรือทางเศรษฐกิจจึงอยู่ในภาวะจำยอมที่ต้องทำสัญญาตามที่ผู้ประกอบการจัดทำไว้

2.2 ประเด็นปัญหาด้านการคุ้มครองผู้บริโภค

2.2.1 กรณีสัญญาซื้อขายในลักษณะโอนลอยและทำสัญญาเช่าซื้อ

กรณีดังกล่าวผู้บริโภคจะได้รับการคุ้มครองตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 ประกอบพระราชกฤษฎีกากำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการกำหนดธุรกิจที่ควบคุมสัญญาและลักษณะของสัญญา พ.ศ.2542 และเป็นสัญญาที่ถูกควบคุมโดยคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาตามประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ.2543 อย่างไรก็ดีแม้ว่าจะได้รับการควบคุมตามตามประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ.2543 แต่ผลการวิเคราะห์ตัวอย่างสัญญาที่ผู้ประกอบการธุรกิจจัดทำขึ้น พบว่าผู้ประกอบการยังเอาเปรียบผู้บริโภคทั้งในด้านของข้อสัญญาและก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ผู้บริโภคในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

- (1) ในการเข้าทำสัญญา ผู้ประกอบธุรกิจ/ผู้ให้สินเชื่อมักเรียกเก็บอัตราค่าธรรมเนียมการทำสัญญาหรือการหักเงินค่าดำเนินการจากวงเงินสินเชื่อ ทำให้ผู้ขอสินเชื่อได้รับเงินไปไม่ครบจำนวน
- (2) ไม่ส่งมอบสมุดคู่มือทะเบียนรถ หรือไม่โอนกรรมสิทธิ์รถยนต์ให้ผู้เช่าซื้อเมื่อมีการชำระค่างวดครบถ้วนตามสัญญาแล้ว
- (3) กรณีที่มีการผัดนัดชำระค่างวดเช่าซื้อหรือชำระล่าช้า ผู้ประกอบธุรกิจ/ผู้ให้สินเชื่อจะเรียกเก็บเงินค่าผิดสัญญาหรือค่าปรับหรือเบี้ยปรับในจำนวนสูง
- (4) ผู้ประกอบธุรกิจ/ผู้ให้สินเชื่อเรียกเก็บเงินค่าติดตามทวงถาม และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ในอัตราที่สูงกว่าความเป็นจริง และเกินควร
- (5) ผู้ประกอบธุรกิจ/ผู้ให้สินเชื่อเข้ายึดรถยนต์ อย่างไม่ถูกต้อง เช่น ยึดกลับคืนก่อนครบกำหนดที่ผู้เช่าซื้อผัดนัด 3 งวด และผู้ประกอบธุรกิจ/ผู้ให้สินเชื่อไม่ได้มีหนังสือบอกกล่าวให้ชำระทั้งหมดพร้อมค่าเบี้ยปรับภายใน 30 วัน หรือผู้ประกอบธุรกิจ/ผู้ให้สินเชื่อบอกเลิกสัญญาแก่ผู้เช่าซื้อ หรือเข้าไปในสถานที่ซึ่งรถยนต์จอดอยู่โดยไม่ได้รับอนุญาต
- (6) ผู้ประกอบธุรกิจ/ผู้ให้สินเชื่อเรียกเก็บเงินค่าโอนหรือเปลี่ยนแปลงสมุดคู่มือทะเบียนรถสูงกว่าความเป็นจริง หรือเรียกเก็บเงินค่าจดทะเบียน หรือเรียกเงินค่ามัดจำเล่มทะเบียนเมื่อผู้เช่าซื้อประสงค์จะไปดำเนินการโอนเอง
- (7) ผู้ประกอบธุรกิจ/ผู้ให้สินเชื่อไม่ลดอัตราดอกเบี้ยที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระให้แก่ผู้เช่าซื้อเมื่อขอชำระเงินเพื่อปิดบัญชีเช่าซื้อก่อนครบกำหนดตามสัญญา
- (8) เรียกเก็บค่าธรรมเนียม และอัตราดอกเบี้ยเช่าซื้อ ไม่เป็นไปตามที่ตกลงกันไว้ รวมทั้งเรียกเก็บค่าติดตามทวงถามการชำระหนี้ ค่าเบี้ยปรับ และค่าดำเนินการอื่น ๆ ในอัตราสูง

(9) ผู้ประกอบธุรกิจ/ผู้ให้สินเชื่อนำเงินค่างวดที่ผู้เช่าซื้อชำระไปหักจ่ายเป็นค่าอื่นๆ โดยที่ผู้ประกอบธุรกิจ/ผู้ให้สินเชื่อได้จ่ายแทนแก่ผู้เช่าซื้อไปแล้ว โดยไม่มีการบอกกล่าวให้นำเงินจำนวนนั้นมาชำระเพิ่มและถือเอาว่าผู้เช่าได้ผิคนัดชำระค่างวด

(10) ผู้ประกอบธุรกิจ/ผู้ให้สินเชื่อไม่ออกหลักฐานการรับเงิน เช่น ใบเสร็จรับเงินค่างวด ค่าทวงถาม หรือค่าติดตามให้แก่ผู้เช่าซื้อ

(11) เมื่อมีการผิคนัดชำระค่าเช่าซื้อผู้ประกอบธุรกิจจะใช้วิธีการบังคับยึดรถโดยไม่เป็นธรรม และเมื่อผู้ประกอบธุรกิจ/ผู้ให้สินเชื่อกลับเข้าครอบครองและนำรถยนต์ออกขายทอดตลาด แต่ไม่แจ้งให้ผู้เช่าซื้อทราบเพื่อมาใช้สิทธิซื้อรถยนต์กลับคืน หรือนำไปขายและตีราคาต่ำกว่าความเป็นจริง

(12) ผู้ประกอบธุรกิจ/ผู้ให้สินเชื่อบังคับให้ผู้เช่าซื้อต้องทำประกันรถยนต์กับรับประกันภัยที่ผู้ประกอบธุรกิจ/ผู้ให้สินเชื่อจัดหาให้เท่านั้น

2.2.2 กรณีสัญญากู้ยืมเงินและใช้รถยนต์เป็นหลักประกัน

กรณีนี้จะมีลักษณะและผลทางกฎหมายที่แตกต่างกันแยกตามลักษณะของการนำรถยนต์มาเป็นหลักประกันหนึ่งตามสัญญากู้ยืมเงิน ซึ่งแบ่งเป็น 2 กรณี คือ

(ก) สัญญากู้ยืมเงินและส่งมอบรถยนต์ไว้เป็นหลักประกัน

กรณีนี้ผู้บริโภคจะได้รับการคุ้มครองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 เอกเทศสัญญา ลักษณะ 9 ยืม หมวด 2 ยืมใช้สัณเปลือง มาตรา 650 ถึงมาตรา 649 และ ลักษณะ 13 สัญญาจำนำ มาตรา 747 ถึงมาตรา 769 กล่าวคือ กรณีที่เป็นสัญญากู้ยืมเงิน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2475 จึงทำให้ได้รับการคุ้มครองเรื่อง ห้ามคิดดอกเบี้ยเกินร้อยละ 15 ต่อปี และในฐานะผู้จำนำรถยนต์ก็จะได้รับการคุ้มครองในหลายประการ โดยเฉพาะในเรื่องของการบังคับจำนำ เช่น ห้ามทำข้อตกลงไว้ตั้งแต่ก่อนเวลานี้ถึงกำหนดชำระว่า “ถ้าไม่ชำระหนี้ ให้ผู้รับจำนำเข้าเป็นเจ้าของทรัพย์สินจำนำ” หรือ “ให้จัดการทรัพย์สินที่จำนำนั้นเป็นประการอื่นนอกจากวิธีการบังคับจำนำ” หากฝ่าฝืนข้อตกลงเช่นนั้น ถือว่าไม่สมบูรณ์(มาตรา 756) กรณีที่จะบังคับจำนำ ผู้รับจำนำต้องบอกกล่าวเป็นหนังสือไปยังลูกหนี้ก่อนว่า ให้ชำระหนี้และอุปกรณ์ภายในเวลาอันควรซึ่งกำหนดไว้ในคำบอกกล่าวนั้น โดยต้องบอกเวลาและสถานที่ซึ่งจะขายทอดตลาดให้ผู้รับจำนำทราบด้วย (มาตรา 764) เป็นต้น ในส่วนของผู้ประกอบธุรกิจก็ได้รับความคุ้มครองและรถยนต์ที่ตนเองครอบครองไว้ถือเป็นหลักประกันที่ดีในการนำไปขายทอดตลาดหากผู้กู้ยืมผิคนัดชำระหนี้ ซึ่งผู้เป็นเจ้าของหนี้มีสิทธิได้รับชำระหนี้ก่อนเจ้าหนี้รายอื่น แต่ในทางปฏิบัติการส่งมอบการครอบครองรถยนต์ให้แก่ผู้ประกอบธุรกิจ/ผู้ให้สินเชื่อมีมากขึ้นน้อย เพราะผู้ขอสินเชื่อมีความจำเป็นที่จะต้องใช้รถในชีวิตประจำวันและในการทำงาน ดังนั้น การทำสัญญาจำนำจึงเกิดขึ้นได้น้อยในทางปฏิบัติและไม่เหมาะสมกับธุรกิจการให้สินเชื่อที่มีการแข่งขันกันสูง

(๗) สัญญากู้ยืมเงินและทำบันทึกข้อตกลงแนบท้ายสัญญากู้ยืม โดยไม่ส่งมอบรถยนต์

ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ผู้ประกอบการบางรายใช้วิธีการทำสัญญากู้ยืมและให้ผู้ขอสินเชื่อส่งมอบสมุดทะเบียนคู่มือรถพร้อมกับเอกสารที่จำเป็นสำหรับการโอนกรรมสิทธิ์หรือเปลี่ยนแปลงชื่อในทะเบียนรถไว้เพื่อเป็นหลักประกัน หากผิดนัดชำระหนี้ก็จะบังคับยึดรถและใช้เอกสารที่มีอยู่ไปดำเนินการโอนขายรถ ซึ่งโดยทั่วไปมักเรียกว่า “จำนำทะเบียนรถ” ซึ่งเป็นการเรียกชื่อสัญญาที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย เพราะการจำนำต้องเป็นการส่งมอบทรัพย์สินที่ใช้เป็นหลักประกัน แต่การส่งมอบสมุดคู่มือรถแท้จริงเป็นเพียงการป้องกันไม่ให้มีการนำสมุดคู่มือรถไปโอนขายให้บุคคลภายนอก ซึ่งกรณีนี้ในทางกฎหมายถือเป็นเพียงสิทธิยึดหน่วงสมุดคู่มือรถไว้เท่านั้น ดังนั้น กรณีดังกล่าว จะต้องบังคับตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ในเรื่องสัญญากู้ยืมมิใช่สัญญาจำนำและได้รับการคุ้มครองตามพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ.2475 คือ ห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินกว่าร้อยละ 15 ต่อปี

ข้อสรุปเกี่ยวกับลักษณะของสัญญาและการคุ้มครองตามกฎหมาย ผลจากการทำสัญญาที่มีความแตกต่างกันดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นจะส่งผลให้ต้องนำกฎหมายมาใช้บังคับกับสัญญาแตกต่างกัน กล่าวคือ กรณีที่เป็นสัญญาซื้อขายในลักษณะโอนลอยและทำสัญญาเช่าซื้อจะได้รับการคุ้มครองตามระเบียบคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2543 แต่ไม่ได้รับการคุ้มครองตาม พ.ร.บ.ห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2475 ในทางกลับกันสัญญากู้ยืมเงินและส่งมอบรถยนต์ไว้เป็นหลักประกันและสัญญากู้ยืมเงินที่มีการทำบันทึกข้อตกลงแนบท้ายสัญญากู้ยืม โดยไม่ส่งมอบรถยนต์ จะได้รับการคุ้มครองตาม พ.ร.บ.ห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2475 แต่ไม่ได้รับการคุ้มครองตามระเบียบคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2543

อย่างไรก็ดีเนื่องจากลักษณะของสัญญาสินเชื่อที่ไร้รถยนต์เป็นหลักประกันไม่ว่าจะเรียกชื่อหรือทำสัญญาในลักษณะใดก็ตาม แต่เป็นการทำสัญญาระหว่างผู้ประกอบการธุรกิจกับผู้บริโภค ดังนั้น จึงตกอยู่ภายใต้การคุ้มครองตาม พ.ร.บ.ว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ.2540 และ พ.ร.บ.พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 ซึ่งผู้บริโภคสามารถยกข้อกฎหมายดังกล่าวขึ้นต่อสู้ผู้ประกอบการได้ ดังตารางเปรียบเทียบกฎหมายและการคุ้มครองผู้บริโภคต่อไปนี้

ตารางเปรียบเทียบลักษณะของสัญญาและการคุ้มครองผู้บริโภคแยกตามกฎหมาย

(✓) หมายถึง อยู่ภายใต้บังคับกฎหมาย และ (-) หมายถึง ไม่อยู่ภายใต้บังคับกฎหมาย

กฎหมายที่เกี่ยวข้อง และการคุ้มครองผู้บริโภค	สัญญา โดยการโอน ลอยและทำ สัญญาเช่าซื้อ กลับคืน	สัญญากู้ยืม เงินและส่ง มอบรถยนต์ ไว้เป็น หลักประกัน	สัญญากู้ยืมเงิน และทำข้อตกลง แนบท้ายสัญญา กู้ยืมโดยไม่ส่ง มอบรถยนต์
พ.ร.บ.ห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2475	-	✓	✓
พ.ร.บ.คุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522	✓	✓	✓
ระเบียบคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2543	✓	-	-
พ.ร.บ.ว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ.2540	✓	✓	✓
พ.ร.บ.วิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551	✓	✓	✓

2.3 ข้อเสนอเกี่ยวกับลักษณะของสัญญาสินเชื่อที่ใช้รถยนต์เป็นหลักประกัน หรือสินเชื่อรถแลกเงิน

ผู้วิจัยพบว่า ปัญหาเกี่ยวกับลักษณะของสัญญาที่ไม่ชัดเจน ส่วนหนึ่งมีสาเหตุมาจากบทบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับสัญญาสินเชื่อรถแลกเงินหรือการรับจัดไฟแนนซ์ยังไม่มี ความชัดเจน โดยเฉพาะประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ.2543 ที่ออกตามความในมาตรา 35 ทวิ แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 ประกอบกับพระราชกฤษฎีกากำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการกำหนดธุรกิจที่ควบคุมสัญญาและลักษณะของสัญญา พ.ศ.2542 ที่มุ่งคุ้มครองเฉพาะลักษณะของสัญญาเช่าซื้อรถยนต์ ดังนั้น หากเป็นสัญญาในลักษณะอื่น เช่น สัญญากู้ยืมเงินยอมไม่อยู่ภายใต้บังคับของประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ.2543 ดังกล่าว

ประการสำคัญเนื่องจากไม่มีกฎหมายบังคับให้ธุรกิจให้สินเชื่อที่ใช้รถยนต์เป็นหลักประกันต้องจัดทำสัญญาอย่างใดอย่างหนึ่งไว้เป็นการเฉพาะ ดังนั้น ผู้ประกอบธุรกิจจึงมีสิทธิเลือกใช้สัญญาตามที่ตนเองเห็นว่าเป็นประโยชน์มาใช้ในธุรกิจของตน สังเกตได้จากผลการศึกษาดูตัวอย่างสัญญาและรูปแบบการประกอบธุรกิจของผู้ให้บริการสินเชื่อในธุรกิจสินเชื่อรถแลกเงินหรือการรับจัดไฟแนนซ์ในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่าผู้ประกอบธุรกิจส่วนใหญ่จะเลือกใช้สัญญาซื้อขายในลักษณะ โอนลอยและให้ผู้บริโภคทำสัญญาเช่าซื้อรถยนต์คันเดิมกลับคืนเป็นอีกสัญญาฉบับ

หนึ่งแยกต่างหากจากกัน เหตุผลที่ผู้ประกอบการธุรกิจส่วนใหญ่เลือกใช้สัญญาเช่าซื้อ เพราะผู้ให้เช่าซื้อจะมีสิทธิตามกฎหมายในการติดตามรถยนต์คืนเนื่องจากกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่เช่าซื้อยังเป็นของผู้ให้เช่าซื้อ กรณีมีการผิดนัดชำระหนี้และมีการติดตามทรัพย์สินคืนจึงทำได้ในฐานะผู้มียุทธศาสตร์ ผู้เช่าซื้อไม่สามารถโอนขายรถคนที่ตนเช่าซื้อได้ ประการสำคัญสัญญาเช่าซื้อไม่มีกฎหมายกำหนดอัตราดอกเบี้ยของสัญญาเช่าซื้อไว้จึงไม่ถูกจำกัดเหมือนกรณีอัตราดอกเบี้ยที่ห้ามเรียกเกินร้อยละ 15 ต่อปี และกรณีที่ผิดนัดแม้จะมีการผ่อนชำระมาแล้วหลายงวด ค่างวดที่ผ่อนชำระมากก็ไม่ต้องคืนให้แก่ผู้เช่าซื้อ

ส่วนกรณีที่ทำเป็นสัญญากู้ยืมที่ใช้รถยนต์เป็นหลักประกัน โดยทำเพียงการโอนลอยหรือการทำบันทึกแนบท้ายสัญญาทำให้บังคับชำระเอาค้ำบรรด กรณีนี้มีได้เป็นหลักประกันอย่างแท้จริง เพราะหากผู้ขอสินเชื่อผิดนัดชำระหนี้เงินกู้ผู้ให้กู้ต้องมีการบังคับตามสัญญากู้ยืมและบังคับคดีเอาค้ำบรรด แม้จะมีการยึดหน่วงสมุดทะเบียนคู่มือรถและมีการโอนลอยไว้ ก็ไม่อาจสร้างหลักประกันให้แก่ผู้ประกอบการ/ผู้ให้สินเชื่อได้อย่างแท้จริง เว้นแต่กรณีที่ทำการส่งมอบรถเพื่อเป็นการจำนำซึ่งกรณีนี้ผู้รับจำนำจะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย

กรณีมีการทำสัญญาซื้อขายโดยการโอนลอยไว้เพื่อเป็นหลักประกันแก่ผู้ประกอบการธุรกิจ/ผู้ให้สินเชื่อ ในทางปฏิบัติ พบปัญหาเกิดขึ้น คือ มีผู้ขอสินเชื่อบางรายแจ้งเท็จต่อพนักงานตำรวจว่าสมุดคู่มือทะเบียนรถหาย ทั้งที่ความเป็นจริงได้ส่งมอบไว้เป็นหลักประกันแก่ผู้ประกอบการธุรกิจ/ผู้ให้สินเชื่อ และนำหลักฐานการแจ้งความดังกล่าว ไปยื่นต่อสำนักงานขนส่งเพื่อให้ออกสมุดคู่มือทะเบียนรถใหม่ เนื่องจากเป็นเพียงการโอนลอยยังไม่มีมีการเปลี่ยนชื่อในสมุดคู่มือทะเบียนรถ สำนักงานขนส่งตรวจสอบฐานข้อมูลแล้วและมีเอกสารครบถ้วนก็จะออกคู่มือทะเบียนรถเล่มใหม่ให้ กรณีเช่นนี้ หากผู้ขอสินเชื่อนำสมุดทะเบียนไปโอนขายหรือนำไปขอสินเชื่อกับผู้ให้บริการรายใหม่ก็จะเกิดปัญหาในทางกฎหมายว่า บุคคลภายนอก เช่น ผู้รับโอนหรือผู้ให้สินเชื่อรายใหม่ที่รับโอนและเปลี่ยนชื่อในสมุดคู่มือทะเบียนรถเล่มใหม่ที่ขนส่งดำเนินการให้ นั้นกับผู้ขอสินเชื่อรายเดิมที่เก็บสมุดทะเบียนคู่มือทะเบียนรถไว้ ใครจะมีสิทธิดีกว่า ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการจำนำทะเบียนรถตามที่เรียกกันหรือการกู้ยืมโดยมีการโอนลอยไว้เป็นหลักประกันการกู้ยืม แท้จริงแล้วไม่ใช่หลักประกันทางกฎหมายเพราะมิใช่สัญญาจำนำ

ข้อสังเกต หากพิจารณาการแสดงเจตนาและวัตถุประสงค์ของคู่สัญญาโดยเฉพาะฝ่ายผู้ขอสินเชื่อจะพบว่า วัตถุประสงค์ที่แท้จริงคือ การทำสัญญากู้ยืม มิใช่การเช่าซื้อ แต่เมื่อไม่มีบทบัญญัติกฎหมายบังคับหรือจำกัดรูปแบบหรือลักษณะของการทำสัญญาไว้ จึงสามารถเลือกทำสัญญาใดก็ได้เท่าที่ไม่ขัดต่อกฎหมายและขัดความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 150 ประกอบมาตรา 151 ผู้ประกอบการธุรกิจจึงมีสิทธิเลือกใช้สัญญาที่ตนเองได้เปรียบหรือเป็นประโยชน์สูงสุด ส่วนผู้บริโภคที่เข้าทำสัญญาเมื่อไม่มี

อำนาจต่อรองในทางการค้าหรือทางเศรษฐกิจจึงอยู่ในภาวะจำยอมที่ต้องทำสัญญาตามที่ผู้ประกอบธุรกิจจัดทำไว้

ส่วนที่ 2 ข้อเสนอเพื่อการแก้ปัญหาและการพัฒนาจากผลการวิจัย

1) ข้อเสนอเพื่อการแก้ปัญหา

ปัญหาเกี่ยวกับลักษณะของสัญญาสินเชื่อรถแลกเงินหรือการจัดไฟแนนซ์รถยนต์ เป็นเพียงปลายเหตุของปัญหา การจะแก้ปัญหาดังกล่าวได้โดยการออกมาตรการบังคับให้ผู้สัญญาต้องทำสัญญาอย่างใดอย่างหนึ่งย่อมไม่สามารถทำได้ เพราะถือเป็นการจำกัดการใช้สิทธิตามหลักเสรีภาพในการทำสัญญา ปัจจุบันแม้ว่าจะมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องหลายฉบับ แต่ปัญหาที่แท้จริง คือ

- (1) ขาดการบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ
- (2) ประชาชนซึ่งเป็นผู้บริโภคไม่ทราบถึงสิทธิที่ตนเองได้รับการคุ้มครอง
- (3) การคุ้มครองผู้บริโภคด้านสัญญาที่มีความแตกต่างกันตามลักษณะของสัญญาที่จัดทำ

ดังนั้น หน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ กระทรวงการคลัง กระทรวงพาณิชย์ และสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ควรนำประเด็นปัญหาที่ผู้บริโภคถูกเอาเปรียบมาทบทวนแก้ไขเพิ่มเติมในประเด็นต่อไปนี้

1.1 การปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

ควรทบทวนและพิจารณาออกมาตรการควบคุมและทำให้สัญญาที่ใช้ในธุรกิจสินเชื่อรถแลกเงินหรือการรับจัดไฟแนนซ์ เพื่อไม่มีความแตกต่างกันในประเด็นที่ผู้บริโภคมักถูกเอาเปรียบ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ควรพิจารณาปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องในประเด็นต่าง ๆ ต่อไปนี้

- (1) กำหนดและควบคุมอัตราดอกเบี้ยในสัญญาเช่าซื้อ ไม่ให้สูงเกินกว่าอัตราค้ำยืมเงิน
- (2) กำหนดอัตราค่าธรรมเนียมและค่าใช้จ่ายอื่นๆ ไว้ให้ชัดเจนในกฎหมาย หรือมีข้อกำหนดห้ามเรียกเก็บค่าธรรมเนียมและค่าใช้จ่ายอื่นๆ ในอัตราที่สูงเกินกว่าที่กำหนด
- (3) กำหนดวิธีการและขั้นตอนการบังคับยึดรถที่เป็นธรรม
- (4) กำหนดวิธีการติดตามทวงถามการชำระหนี้ที่เป็นธรรมและต้องไม่เป็นการข่มขู่คุกคามผู้บริโภค

1.2 เงื่อนไขในการบอกกล่าวเลิกสัญญาเช่าซื้อ

ในส่วนของเงื่อนไขในการบอกกล่าวเลิกสัญญาเช่าซื้อ ผู้วิจัยพบว่า การกำหนดระยะเวลาในการบอกกล่าวกรณีและผู้เช่าซื้อผิดนัดชำระค่างวดตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 ประกอบพระราชกฤษฎีกากำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการกำหนดธุรกิจที่ควบคุม

สัญญาและลักษณะของสัญญา พ.ศ.2542 และประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจ ให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ.2543 ที่กำหนดให้ต้องเป็นกรณีที่ผิดนัด 3 งวดติดต่อกัน และต้องบอกกล่าวให้ชำระหนี้ อีกอย่างน้อย 30 วัน ถือเป็น การคุ้มครองผู้บริโภคที่ดี แต่ต้องมีการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง

แต่ในกรณีที่ผู้ประกอบการธุรกิจเลือกใช้สัญญากู้ยืมเงินและทำบันทึกข้อตกลงแนบท้ายสัญญากู้ยืม โดยทำข้อตกลงให้ให้โอนกรรมสิทธิ์รถยนต์ให้แก่ผู้ให้เช่าหรือผู้ที่ผู้ให้เช่าเห็นสมควร ถือเป็น การหลีกเลี่ยงการควบคุมตามประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ.2543 เพราะจัดทำเป็นสัญญากู้ยืมมิใช่สัญญาเช่าซื้อ ในประเด็นนี้ทำให้ผู้ประกอบการธุรกิจไม่ต้องตกอยู่ภายใต้การควบคุมในประเด็นเกี่ยวกับสิทธิในการเลิกสัญญาที่กำหนดให้ต้องเป็นกรณีที่ผิดนัด 3 งวดติดต่อกัน และต้องบอกกล่าวให้ชำระหนี้ อีกอย่างน้อย 30 วัน เหมือนกับกรณีสัญญาเช่าซื้อ ประเด็นดังกล่าวช่วยยอมทำให้ผู้บริโภคถูกเอาเปรียบเพราะผู้ให้เช่าสามารถใช้สิทธิเลิกสัญญาได้ทันทีที่ผู้กู้หรือผู้ขอสินเชื่อผิดนัดชำระหนี้เงินกู้แม้เพียงงวดเดียว

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า แม้จะทำสัญญากู้ยืมและมีข้อกำหนดบอกเลิกสัญญาได้ทันทีที่ผิดนัดชำระหนี้เงินกู้ แต่การทำข้อตกลงไว้ว่าให้โอนกรรมสิทธิ์รถยนต์ให้แก่ผู้ให้เช่าหรือผู้ที่ผู้ให้เช่าเห็นสมควรเพื่อชำระหนี้และหากราคาไม่พอต่อจำนวนหนี้ผู้กู้ยินยอมขอใช้ส่วนที่ขาด ข้อตกลงในลักษณะดังกล่าวมีลักษณะที่แตกต่างจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 656 วรรคสอง “ทำสัญญากู้ยืมเงินกัน และผู้ให้กู้ยินยอมรับเอาสิ่งของหรือทรัพย์สินอย่างอื่นเป็นการชำระหนี้แทนเงินที่กู้ยืม ไซ้หนี้อันระงับไปเพราะการชำระเช่นนั้น ท่านให้คิดเป็นจำนวนเท่ากับราคาท้องตลาดแห่งสิ่งของหรือทรัพย์สินนั้นในเวลาและ ณ สถานที่ส่งมอบ” ข้อตกลงเช่นนี้ย่อมตกเป็นโมฆะตาม มาตรา 656 วรรคสาม “ความตกลงกันอย่างไร ๆ ขัดกับข้อความดังกล่าวมานี้ ท่านว่าเป็นโมฆะ”³ ดังนั้น หากผู้ประกอบการธุรกิจทำการ โอนกรรมสิทธิ์รถยนต์ให้แก่ตนเองหรือบุคคลอื่น ผู้กู้ซึ่งเป็นผู้มีกรรมสิทธิ์ในรถยนต์คันดังกล่าวย่อมมีสิทธิขอให้เพิกถอนการ โอนดังกล่าวได้ แต่ผู้กู้ยังคงผูกพันตามสัญญา โดยผู้ให้เช่าต้องใช้สิทธิฟ้องร้องบังคับคดีตามช่องทางปกติไม่สามารถบังคับตามข้อตกลงที่ตกเป็นโมฆะได้

³ เทียบเคียงกับคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 142/2550 “หนังสือสัญญากู้ยืมเงิน ระบุว่า “เพื่อเป็นหลักฐาน ข้าพเจ้าฯ ได้นำโฉนดที่ดินพร้อมหลักฐานต่างๆ มอบอำนาจในการ โอนกรรมสิทธิ์ที่ดินเมื่อข้าฯ ผิดสัญญาไม่ชำระหนี้เงินต้นและดอกเบี้ยทั้งหมดเมื่อครบสัญญาโดยไม่ต้องฟ้องร้องต่อศาลใดๆ” ตามข้อตกลงดังกล่าวหากโจทก์ หากไม่ชำระหนี้เงินกู้ให้แก่ ส. บิดาจำเลย เมื่อครบกำหนดตามสัญญา ก็ให้สิทธิ ส. โอนที่ดินพิพาทเพื่อชำระหนี้เงินกู้ได้ทันที โดยไม่คำนึงถึงราคาที่ดินพิพาทว่าจะเท่ากับราคาท้องตลาดในเวลาและ ณ สถานที่ส่งมอบคือเวลาจดทะเบียนโอนกรรมสิทธิ์หรือไม่ จึงขัดต่อประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 656 วรรคสองย่อมตกเป็นโมฆะตามมาตรา 656 วรรคสาม ส. ไม่มีสิทธิบังคับให้โจทก์กำหนดการ โอนที่ดินพิพาท”

1.3 การเสริมสร้างพลังและการให้ความรู้แก่ผู้บริโภค

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า แม้จะมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องและให้การปกป้องคุ้มครองสิทธิผู้บริโภคจำนวนมาก แต่ปัญหาด้านการคุ้มครองผู้บริโภคที่ปรากฏอยู่ ประการสำคัญส่วนหนึ่งมาจากการที่ผู้บริโภคไม่มีความรู้ ขาดความเข้าใจและทราบถึงกลไกการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค ดังนั้น โดยต้องมีการให้ความรู้แก่ผู้บริโภคในประเด็นที่เกี่ยวข้องอย่างทั่วถึง เพื่อให้ผู้บริโภคสามารถปกป้องและคุ้มครองสิทธิของตนเอง

2) ข้อพิจารณาและเสนอเกี่ยวกับสัญญาจ้างรถยนต์

โดยทั่วไปการสร้างประกันให้แก่เจ้าหนี้ย่อมมี 2 ลักษณะ คือ (1) การสร้างหลักประกันด้วยบุคคล คือ สัญญาค้ำประกัน (2) การสร้างหลักประกันด้วยทรัพย์สิน ซึ่งแบ่งเป็นสัญญาจ้างและสัญญาจำนำ โดยในส่วนของสัญญาจ้างนั้นจะต้องเป็นทรัพย์สินประเภทที่กฎหมายกำหนดให้จำนองได้เท่านั้น ดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 730 คือ อสังหาริมทรัพย์ และสังหาริมทรัพย์บางประเภทที่ได้จดทะเบียนไว้แล้วตามกฎหมาย คือ (1) เรือมีระวางตั้งแต่ห้าตันขึ้นไป (2) แพ (3) สัตว์พาหนะ และ (4) สิ่งสังหาริมทรัพย์อื่นๆ ซึ่งมีกฎหมายบัญญัติให้สามารถจดทะเบียนได้เป็นกรณีเฉพาะ เช่น เครื่องจักร ตาม พ.ร.บ.เครื่องจักร พ.ศ.2514⁴ เป็นต้น อย่างไรก็ตามในปัจจุบันพระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ. 2522 และพระราชบัญญัติรถยนต์ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 15) พ.ศ. 2551 มาตรา 17/1 ได้บัญญัติให้รถยนต์ รถพ่วง รถบดถนน และรถแทรกเตอร์ที่จดทะเบียนแล้วเป็นทรัพย์สินประเภทที่จำนองเป็นประกันหนี้ได้ตามกฎหมาย แต่เนื่องจากยังไม่มีประกาศใช้กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการจ้างรถยนต์ รถพ่วง รถบดถนน และรถแทรกเตอร์ที่จดทะเบียนแล้วและกำหนดอัตราค่าธรรมเนียมการจดทะเบียนจำนอง พ.ศ. ที่ออกตามพระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ. 2522 และพระราชบัญญัติรถยนต์ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 15) พ.ศ. 2551 มาตรา 17/1 จึงทำให้การทำนิติกรรมสัญญาระหว่างเจ้าของรถยนต์กับผู้ให้สินเชื่อที่ต้องการทำสัญญาจ้างรถยนต์เพื่อเป็นหลักประกันการชำระหนี้ยังไม่สามารถดำเนินการได้ เพราะยังไม่มีระเบียบรองรับการดำเนินการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทำให้ไม่สามารถทำการจดทะเบียนจำนองกับสำนักงานขนส่งซึ่งเป็นผู้ดูแลงานด้านทะเบียนรถยนต์ตามพระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ. 2522 ได้

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า หากมีการประกาศใช้กฎกระทรวงที่เกี่ยวกับการจ้างรถยนต์ดังกล่าว โดยภาพรวมแล้วถือเป็นประโยชน์เพราะเป็นอีกทางเลือกหนึ่งสำหรับผู้บริโภคเพราะไม่

⁴ มาตรา 5 “เครื่องจักรใดเมื่อได้จดทะเบียนกรรมสิทธิ์ตามกฎหมายแล้ว ให้ถือว่าเป็นสังหาริมทรัพย์ที่อาจจำนองได้ตามมาตรา 703 (4) แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และให้นำ บทบัญญัติมาตรา 1299 มาตรา 1300 และมาตรา 1301 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาใช้บังคับ โดยอนุโลม”

ต้องส่งมอบรถยนต์เหมือนกับสัญญาจำนำ และเป็นประโยชน์แก่เจ้าหน้า(ผู้ให้สินเชื่อ/ผู้ให้กู้) เพราะเป็นการสร้างหลักประกันการชำระหนี้ที่แท้จริง โดยผู้ให้กู้สามารถบังคับเอากับทรัพย์สินที่จำนองได้ ก่อนเจ้าหน้ารายอื่นประกอบกับสิทธิจำนองย่อมตกติดไปกับทรัพย์สินที่จำนองแม้ว่าจะมีการ โอนทรัพย์สินที่จำนองไป ในส่วนของผู้ขอสินเชื่อซึ่งผู้เป็นเจ้าของรถยนต์ก็จะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายในเรื่องของการควบคุมไม่ให้คิดอัตราดอกเบี้ยสูงเกินกว่าร้อยละสิบห้าต่อปี ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 654 และพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2475 ประการสำคัญ ผู้บริโภคยังสามารถใช้สิทธิรถที่จำนองตามปกติได้ เพราะสัญญาจำนองไม่ต้องส่งมอบรถเมื่อการทำสัญญาจำนำ

แต่ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การทำสัญญาจำนองรถยนต์ดังกล่าวเป็นเพียงทางเลือกสำหรับผู้บริโภคและผู้ประกอบธุรกิจเท่านั้น ไม่สามารถบังคับให้ผู้ประกอบธุรกิจต้องใช้วิธีการจำนองรถเท่านั้น จึงต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้ประกอบธุรกิจเป็นสำคัญ ผลจากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการธุรกิจบางส่วนให้ความเห็นว่า จะไม่เลือกใช้การจำนองรถแทนการเช่าซื้อ เพราะผู้ประกอบการมีความเห็นว่า การจำนองรถไม่ได้ก่อประโยชน์ทางธุรกิจหากเทียบกับสัญญาเช่าซื้อ โดยเฉพาะประเด็นเรื่องของการขึ้นตอนการจำนองที่ยุ่ยาก การบังคับจำนองประการสำคัญการคิดอัตราดอกเบี้ยที่จะต้องถูกควบคุมมากขึ้น หากเทียบกับสัญญาเช่าซื้อรถยนต์ที่ปฏิบัติกันอยู่ในปัจจุบัน นอกจากนี้แล้วประเด็นเรื่องการจำนองรถยนต์ยังมีข้อถกเถียงทางวิชาการถึงผลและสภาพบังคับทางกฎหมาย เพราะอาจเกิดปัญหาหากมีการผิดสัญญาเช่าซื้อรถยนต์ไปจำนองกับเจ้าหน้ารายที่หนึ่ง ต่อมาจำนองไปส่งมอบเป็นหลักประกันแก่เจ้าหน้ารายที่สอง เช่นนี้จะเกิดการขัดกันระหว่างสิทธิในฐานะผู้รับจำนองกับสิทธิของผู้รับจำนำ

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอเพื่อการวิจัยต่อไป

ผลจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ แม้ว่าจะเป็นการศึกษาธุรกิจสินเชื่อรถแลกเงินหรือการรับจัดไฟแนนซ์ในจังหวัดเชียงใหม่ แต่ผลจากการศึกษาวิจัยชี้ให้เห็นถึงประเด็นปัญหาด้านสัญญาและการคุ้มครองผู้บริโภคในภาพรวมของประเทศ ทั้งนี้เพราะรูปแบบของธุรกิจและสัญญาที่ใช้ในธุรกิจสินเชื่อรถแลกเงินหรือการรับจัดไฟแนนซ์ของทั่วประเทศนั้นไม่มีความแตกต่างกัน ปัจจุบันมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสัญญาการในกรณีธุรกิจสินเชื่อรถแลกเงินหรือการรับจัดไฟแนนซ์สัญญาจำนวนมาก รวมถึงการคุ้มครองโดยกระบวนการทางศาลตาม

⁵ มาตรา 702 “อันว่าจำนองนั้น คือสัญญาซึ่งบุคคลคนหนึ่ง เรียกว่าผู้จำนองเอา ทรัพย์สินตราไว้แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง เรียกว่าผู้รับจำนอง เป็นประกันการชำระหนี้ โดยไม่ส่งมอบทรัพย์สินนั้นให้แก่ผู้รับจำนอง

ผู้รับจำนองชอบที่จะได้รับชำระหนี้จากทรัพย์สินที่จำนองก่อนเจ้าหน้าสามัญมิพักต้องพิเคราะห์ว่ากรรมสิทธิในทรัพย์สินจะได้โอน ไปยังบุคคลภายนอกแล้วหรือหาไม่

พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ.2540 ซึ่งศาลสามารถใช้ดุลพินิจในการปรับลดข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมได้

ปัญหาที่ผู้วิจัยพบ คือ กลไกการกำกับดูแลผู้ประกอบการธุรกิจ ที่ยังไม่มีความชัดเจน กรณีที่เป็นสถาบันการเงิน เช่น ธนาคารพาณิชย์มีการกำกับดูแลโดยธนาคารแห่งประเทศไทย มีประกาศเกี่ยวกับการควบคุมการดำเนินธุรกิจอย่างชัดเจน แต่ในส่วนของเอกชนและนิติบุคคลทั่วไปที่ไม่ใช่สถาบันการเงินที่ดำเนินธุรกิจนี้ไม่มีกลไกการควบคุม ด้านความน่าเชื่อถือ การควบคุมการดำเนินการที่เกี่ยวกับการปล่อยสินเชื่อ การโฆษณาชวนเชื่อที่เข้าข่ายหลอกลวงประชาชน การรายงานผลการดำเนินการ ปัจจุบันมีเพียงการจดทะเบียนเพราะถือเป็นผู้ประกอบพาณิชย์กิจตามพระราชบัญญัติทะเบียนพาณิชย์ พ.ศ.2499 ดังนั้น ควรมีการพิจารณาศึกษาเกี่ยวกับการสร้างกลไกการควบคุมผู้ประกอบการในลักษณะของการให้กู้ยืมเงินหรือให้บริการสินเชื่อในส่วนของเอกชนหรือผู้ประกอบการที่มีใช้ธนาคารพาณิชย์หรือสถาบันการเงิน ให้อยู่ภายใต้บังคับของพระราชบัญญัติธุรกิจสถาบันการเงิน พ.ศ. 2551 คู่ขนานไปกับการกำกับดูแลเนื้อหาในสัญญาและการบังคับใช้สัญญาเพื่อมุ่งพัฒนากลไกการดูแลและให้การคุ้มครองผู้บริโภคและพัฒนาธุรกิจการให้สินเชื่อให้เป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนธุรกิจต่อไป

ประการสุดท้ายประเด็นที่ควรมีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติม คือ ประเด็นเกี่ยวกับสัญญาจำนองรถยนต์ เพราะแม้ว่าขณะนี้ยังไม่สามารถดำเนินการได้ เนื่องจากยังไม่มีกฎหมายซึ่งเป็นกฎหมายลำดับรองออกมาบังคับใช้ แต่เชื่อว่าในเวลาอันใกล้จะต้องมีการผลักดันและประกาศกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการจำนองรถยนต์ รถพ่วง รถบดถนนและรถแทรกเตอร์ที่จดทะเบียนแล้วและกำหนดอัตราค่าธรรมเนียมการจดทะเบียนจำนอง พ.ศ. ที่ออกตามพระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ. 2522 และพระราชบัญญัติรถยนต์ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 15) พ.ศ. 2551 มาตรา 17/1 ซึ่งบัญญัติให้รถยนต์ รถพ่วง รถบดถนน และรถแทรกเตอร์ ที่จดทะเบียนแล้วเป็นทรัพย์สินประเภทที่จำนองเป็นประกันหนี้ได้ตามกฎหมายออกมาให้มีผลใช้บังคับ ดังนั้น จึงควรทำการศึกษาวิจัยในรายละเอียดเพิ่มเติมในประเด็นที่เกี่ยวข้อง ทั้งข้อดี ข้อเสียและประเด็นปัญหาทางกฎหมายของการทำสัญญาจำนองรถยนต์ เพราะยังมีข้อถกเถียงทางวิชาการถึงผลและสภาพบังคับทางกฎหมายในหลายประเด็น ทั้งนี้เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายมีความชัดเจนและสามารถให้ความคุ้มครองผู้บริโภคด้านสัญญาได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป